

'זימנין דניחא ליה בחבריה טפי מרביה' – שפעמים דעת האדם נוחה בחברו שאינו בוש לשאול ממנו כל חפצו, יותר מברבו שבוש ממנו. ורבי יהודה חולק וסובר שאין לו לברור אלא לצד רבו לפי שאינו מסופק במה שיאמר לו רבו, שהוא הלכה למעשה, מה שאין כן בחברו אפשר אין הלכה כמותו (רבנו יהונתן).

משמע מדברי כמה ראשונים (ע' רבנו ירוחם יב, יח ועבוה"ק) ש'חברו' לאו דוקא אלא כל שאינו רבו, שפעמים רוצה אדם לשמוע דרשה מאחד יותר מאחר אעפ"י שהלה רבו.

'מאי שנא לכאן ולכאן דלא – דאין ברירה, למזרח למערב נמי אין ברירה. אמר רבי יוחנן: וכבר בא חכם. אין זו אוקימתא אלא כן למד במשמעות לשון המשנה והברייתא 'אם בא' [ולא 'אם יבוא'] – שכבר בא (עפ"י תורת חיים).

ואם תאמר, אף אם עדיין לא בא חכם לתוך התחום, הלא אם הוא נמצא עתה במזרח לעיר – ודאי יבוא ממזרח, ואם הוא במערב – יבוא ממערב, ומה ענין זה לברירה? יש לומר שמדובר כגון שעומד בצפון ויכול לבוא מצד צפון מזרח או מצפון מערב, לכך הוצרך להעמיד בשכבר בא [והחידוש הוא שאף על פי שלדעתו של המערב אפשר לו לבוא ממזרח או ממערב, כיון שלפי האמת כבר בא, אין גוזרים אטו לא בא] (עפ"י ריטב"א בשם התוס'; תור"פ ותורא"ש; מהר"ף בתוס' ביצה לה.).

ומרש"י נראה (וכן נקטו בתוס' ביצה שם בהסבר אחד) שאכן אין אפשרות שיבוא ממזרח וממערב אבל הלא יתכן שישאר החכם במקומו, והתנאי הוא רק אם יבוא ממזרח [או לחילופין ממערב] או לא יבוא כלל. לפי מה שכתבו בתוס' (בד"ה רבי יוסי) לחלק בין מצב שודאי יתברר לכאן או לכאן ובין מצב שאפשר שלא יוברר, הרי שלפרש"י הנ"ל אין הוכחה מדין הלוקח יין מבין הכותים לדין עירוב, ואפשר שבעירוב סובר רבי יהודה ברירה משום שודאי עתיד להתברר אם יבוא אם לא יבוא, משא"כ בלוקח יין שמא לא יבוא לידי ברור. וי"ל שרב אינו סובר חילוק זה. עוד י"ל שהואיל ויתכן שיבוא חכם אחר במערב וירצה לילך אליו או שלא יבוא לידי החלטה, גם יתכן שבא חכם ולא נודע לו היכן – הלכך אפשר שלא יתברר (וע"ע בחדושי הרמב"ן גטין כה: חדושי רעק"א כאן; קצוה"ח סא סק"ג).

דף לז

זמיחל ושותה מיד. רש"י מפרש: מחלל המעשר – שני שקרא לו שם. ולא התיירו לו לשתות ולסמוך על ברירה, הואיל ויכול לתקנו באמירה (וע"ע חזון איש דמאי ט, ט; אור גדול ח"ב ט ד"ה ובוה). והתוס' ושאר ראשונים (כאן ובסוכה כג ועוד) חלקו על פי המבואר בכמה מקומות שאי אפשר לחלל את המעשר בטרם הפרישו או קבע לו מקום (וכן פסק הרמב"ם הל' מעשר שני ד, יז). ולכך פרשו 'מיחל' – מתחיל, או 'מוזהל במים' כלומר שותה שתיית קבע. ויש שפרשו דברי רש"י שמדובר שקבע לו מקום למעשר, בדרומו או בצפונו – לכן יכול לחללו (עפ"י ריב"א בתוס' ישנים יומא נו).

ונראה לכאורה שמי שברך בטעות על חילול מעשר שני ועדיין לא הפרישו ולא קבע לו מקום – הרי זו ברכה לבטלה וצריך לחזור ולברך שוב על החילול לאחר שיפריש המעשר (עפ"י שבט הלוי ח"ט א, ג).

'התם כשהתנו. רש"י פירש שהתנו הנשים שכל מי שיקריב הכהן לשמה – יהא שלה. והקשו הראשונים הלא עדיין צריך לדין 'ברירה' שהרי אין אדם מוכר עולתו או חטאתו (פסחים פט:): ועל כרחנו אנו צריכים שיוברר למפרע על שעת לקיחה שהקרבתו שהוקרב לשם אשה זו – שלה היה מתחילה.

ועל כן פרשו התוס' שבשעת לקיחה פירשו איזה קרבן שייך לכל אחד, ודקתני 'שלקחו קניהן בעירוב' היינו בעירוב המעות אבל הקנין לא נתערבו.

ויש מפרשים שלקחו בעירוב ממש, אבל התנו מתחילה שלא תזכה אחת מהן בשום קן בעולם עד שיברר אותם הכהן, ומשעה שיברר ואילך תחול זכותם באותו קן (ולזה הסכים הריטב"א).

נראה לכאורה לפרש דעת רש"י שכיון שהתנו שהכהן יברר, אעפ"י שאין ברירה מ"מ נקנו הקנין כבר עתה לכל אחת מהן באופן שאינו מבורר [וכעין שכתבו התוס' בע"ב שחלה תרומה אלא שאינה מבוררת. וכן י"א בשיטת רש"י בחולין יד. ואף אם נאמר שרש"י אינו נוקט כן, כפי שיש לדייק מלשונו להלן (בסד"ה רבי יוסי) גבי חילול על סלע שתעלה בידי שלא חל החילול כלל, י"ל שבקנין ממון שייכת בעלות שאינה מבוררת וכ"מ בשו"ת הרשב"א ח"ב פב], הלכך יכול הכהן להקריב בסתמא לשם מי שהוא בעליו ואין צריך לברר הדבר (וכמו שהקשו התוס' על פרש"י) כי הלא יש כאן בעלים לכל קרבן [ומצד בירור הפרידות לעולה ולחטאת לכל אחת – צ"ל שסובר שבכלל דינא דרב חסדא נתחדש שאין צריך שיורבר למפרע אלא די לקבוע בשעת עשיה מכאן ולהבא]. אבל אם לא התנו, הואיל ואין ברירה אין כאן בעלות פרטית כלל, אף לא בעלות שאינה מבוררת, אלא בעלות השותפין, על כן לא יועיל בה 'סתמא לשמה' [ודוקא בקרבן השותפין מועיל סתמא לשם הבעלות המשותפת, משא"כ בזה שהוא קרבן יחיד, אין כאן בעלות יחיד כל עוד לא ברר].

עוד בישוב דברי רש"י, ע' בשפת אמת ובחדושי הנצי"ב שלכו"ע יש ברירה משום שתלוי בדעת אחרים בהתנאה מפורשת, וכמוש"כ התוס' לעיל.

(ע"ב) 'עם הארץ שאמר לחבר קח לי אגודה אחת של ירק או גלוסקא אחת...' לכך נקט שני אלו, שמעשר ירק מדרבנן וגלוסקא מדאורייתא, והשמיענו כחו של רבי יוסי וכהם של חכמים; לזה אפילו בדאורייתא יש ברירה ולזה אפילו בדרבנן אין ברירה [כיון שעיקר מעשר מן התורה] (עפ"י תורת חיים). אין כאן נידון דאורייתא ממש, שהרי באיסור מכירת דמאי לעם הארץ אנו עסוקים. וכן מוכח מפסק הרמב"ם (מעשר י, ח) שפטור מלעשר אף בגלוסקא, הגם שבדאורייתא פסק הרמב"ם אין ברירה – ומ"מ יש חידוש בירק ובגלוסקא כנ"ל, שזה עיקרו בטבל דרבנן וזה עיקרו דאורייתא.

'אלא דליכא אלא חדא, מאי תעלה' – הלא יכול לחלל עליה בעודה בתוך הכיס (ריטב"א).

'אלא מעתה היו לפני שני רמונים...' התוס' הביאו בשם מהר"י לפרש קושית 'אלא מעתה' – שאם טעמו של רבי שמעון משום שאין ברירה, א"כ אחד מהרימונים הוא תרומה אלא שאין מבורר איזהו [הלכך שאר הפירות הותרו, ושני הרימונים ייאכלו ע"י כהן], אבל אם הטעם הוא משום 'שיריים ניכרים' בדין הוא שאין בדבריו כלום.

והר"ן פירש שאם משום אין ברירה, יש לומר שזהו רק לענין שלא נסמוך על הברירה להקל, אבל לחוש חוששים – הלכך אף רבי שמעון האוסר בנידון לוקח יין מביין הכותים, מודה בשני רמונים שחלה תרומה לחומרא, ולכן אמר ר"ש באומר תרומת הכרי הזה בתוכו 'קרא שם' – היינו לחומרא.

אם נפרש סברתו שדין 'אין ברירה' הוא מספק ולא מודאי ולכן חוששים לחומרא, צריך לפרש הטעם שאף בדרבנן אין ברירה לחומרא – שהואיל ונידון זה שייך גם בדאורייתא, לא חילקו בין דינים דאו' ודרבנן [וע"ע כיו"ב בספר זכר יצחק ח"א יא לענין ספק בין השמשות]. אך יתכן לפרש שמהתורה אין ברירה רק מדרבנן יש, ולכן יש לחוש לחומרא, ואף בדינים דרבנן.

ויותר נראה לפרש שהוא דין המסופק מעצם מהותו [ולא משום ספקא דדינא אם יש ברירה אם אין], שדבר שאינו מבורר עתה חלותו מסופקת, והואיל והוא דין ספק בעצם, אף בדרבנן הולכים בו לחומרא.

ובתורי"ד מפרש: בשלמא אם טעמו של רבי שמעון משום שאין ברירה, כאן ברימונים הואיל ומבוררים

הם ואינם מעורבים, אעפ"י שבשעת קריאת השם אינם ניכרים איזה תרומה ואיזהו שיריים, לכשיתקיים התנאי הלא יוכרו ואין זה דומה ליינ המעורב, אלא אם אמרת שטעמו משום היכר השיריים, הלא גם ברימונים אין התרומה ניכרת.

ובתוס' רבנו פרץ מפרש: אם הטעם משום אין ברירה, יש לומר שזה רק בתולה בדעת עצמו אבל ברימונים היינו 'תולה בדעת אחרים' ויש ברירה, או יש לחלק בין דבר התלוי בפעולת האדם לדבר שיתברר מאליו כגון ירידת גשמים.

'... ה"נ בין ירדו בין לא ירדו דאין בדבריו כלום?! וכי תימא הכי נמי והתנן תרומת הכרי...'. יכול היה להקשות מיד מאותה משנה אלא שאב"י קיבל דין שני רימונים מרבתי (עפ"י ריטב"א).

לא שדין זה אלים יותר להקשות ממנו, שהרי ודאי המשנה עדיפה, וגם יתכן שרב יוסף חולק על דין זה שקיבל אב"י [ובפרט למש"כ התוס' שדין זה תלוי בשאלת ברירה ואינו מוסכם], אלא הכוונה שהיתה זו הלכה שדנו והורו עליה, לכך איירי בה אב"י. וקרוב הדבר לפרש"י שהלכתא דעלמא נקט אם באתה לדרוש ברבים.

על החילוק בין דין 'ברירה' לתנאי, מדוע בכל תנאי אין לדון משום ברירה – ע' ביוסף דעת יומא נו. וב"מ לד.

'ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דבעינן ראשית ששיריה ניכרין...'. משמע שלפי המסקנא אין כאן חסרון של 'שיריה ניכרים'. ופירשו ראשונים כיון שיש ברירה הרי כאן שיריים ניכרים כי הלא לבסוף הוברר למפרע (דוקא. ע' פרי יצחק ח"א סוס"י לה) מזה התרומה ומה השיריים (עפ"י רמב"ן ורשב"א חולין יד).

נראה שסברא זו מוכחת, שאם לא כן אין מובן מה שאמרו לר"מ 'אי אתה מודה שמא יבקע הנוד ונמצא זה שותה טבלים למפרע' – ומה טענה היא זו הלא יכול לומר שני לוגים ממה שיישאר לבסוף, עד שיבקע הנוד או עד שייגמר, יהיו תרומה – אלא שבאופן זה שיבקע, לא יבוא הדבר לידי בירור, שלא יהיו ניכרים התרומה והשיריים. ומוכח שגם לפי האמת צריך היכר שיריים אלא שמועיל היכר עתידי על ידי 'ברירה' (עפ"י קצוה"ח סא סק"ג).

דף לח

'ונמצא משתכר בהליכתו ומשתכר בעירובו'. רבנו יהונתן מפרש: מפני שאמרנו שבא בשני להחשיך עליו הרי שאם ישאר ללון באותו מקום נמצא קרוב הוא למחוזו חפצו יותר ומשתכר בהליכתו, וגם משתכר באכילתו את הפת שמה. ואילו היה שולח עירובו ע"י שליח ומשאיר שם את הפת [שהרי אינו יכול לטלטלה בשבת], שמא לא היתה נשארת לו עד למחרת.

רש"י וריטב"א פירשו 'משתכר בהליכתו' – שהועיל לו העירוב לקנות הליכה. ונראה שלכך לא פירשו כהר"י שנשכר בהתקרבות ליעדו, כי לפירושה מדובר שמערב על ידי שליח (כמוש"כ במשנה בד"ה מוליכו. וכ"מ ברש"י להלן ד"ה שאם עירב. וכ"כ הריטב"א), שאם הוא עצמו הלך לשם, אינו צריך פת אלא מערב ברגליו. ורבנו יהונתן פירש שלכך נקט שמערב בפת, כי שמא לא אמרו מערב ברגליו בשתיקה אלא אם עירב בפת בראשון ונאכל. או גם יש לפרש שמוליך עמו פת לצורך סעודתו, שאם ימתין עד שחשכה ויחזור שמא לא יהא לו מקום לאכול סעודתו.

'אי אתה מודה שאין מערבין ליום אחד, חציו לצפון וחציו לדרום...'. שינה מלשון המשנה 'מזרח ומערב', שדברי חכמים הללו שנויים בתוספתא (פרק ד), והיא נקטה לשון 'צפון ודרום' בכל הלכה זו, בשונה ממתניתין (עפ"י תורת חיים. בפירושו ר"ח בן שמואל על הרי"ף גרס בגמרא 'תניא נמי הכי').

שאלות ותשובות לסיכום מסכת עירובין

יש מי שצדד שאפילו אם יש אדם שמכיר היכן הטהורה אלא שאינו מזומן כאן – אינו עירוב מפני שאין יכול לאכלה, ואין די בכך שהמכיר יוכל לאכלה לכשיראנה (עפ"י חדושים ובאורים. ולכאורה נראה שאם אפשר לשאלו במשך השבת הרי זה עירוב, וכמו אילו היה המפתח מונח ביד אותו אדם מבעוד יום).

ב. 'כבר זו היום חול ולמחר קדש' ואמר: עירבו לי בה – עירובו עירוב [אפילו למאן דאמר 'תחילת היום קונה עירוב' (תוס') – שמספק לא ירדה עליה קדושה עד הלילה, וכבר חל העירוב]. 'היום קדש ולמחר חול' – אין עירובו עירוב [שמספק לא פקעה קדושתה ממנה עד הלילה].
הרשב"א כתב שמסתבר דוקא אם אמר 'למחר קדש' שמשמעו זמן ברור, לכך עירובו עירוב, אבל אמר 'כשתחשך' הרי בכניסת היום אינו ראוי. ובתוס' ורישב"א ועוד ראשונים לא נקטו כן.

ג. האומר עירבו לי בתבית זו של טבל שתותר רק לכשתחשך [כגון שהיה נתון בכד-טבול-יום ואמר הרי זו תרומת מעשר לכתשתחשך] – לא אמר כלום. רבא רצה לתלות זאת בשאלה אם סוף היום קונה עירוב או תחילת היום, שאם תחילת היום קונה – יש ממש בדבריו שהרי בתחילת היום כבר היא מותרת (ואין לומר מספק לא חלה קדושה כדלעיל, כי כאן אינו מקפיד שתהא חול היום אלא רק שיצא הכד מתורת טבול יום (תוס'), או מפני שלא אמר 'למחר'. רשב"א. וע"ע ר"ן). ורב פפא דחה שצריך סעודה הראויה מבעוד יום, הלכך אינו עירוב.

דפים לו – לז

סח. א. האם מתנה אדם על עירובו שיהא למזרח או למערב וכד', על פי מאורע שיארע למחר או על פי מה שיחליט מחר?

ב. האם יש 'ברירה' אם אין?

ג. מהן הנפקות המבוארות בסוגיא בשאלת 'ברירה'?

א. מניח אדם שני עירובין ומתנה ואומר: אם באו נכרים מן המזרח – עירובי למערב. מן המערב – עירובי למזרח. אם באו לכאן ולכאן – למקום שארצה אלך. לא באו לא לכאן ולא לכאן – הריני כבני עירי. וכן, אם בא חכם מן המזרח – עירובי למזרח וכו'. [בא לכאן ולכאן – למקום שארצה אלך. רבי יהודה אומר: היה אחד מהם רבו – הולך אצל רבו. היו שניהם רבותיו – למקום שירצה ילך (אפילו אחד רבו מובהק. תוס'). וחכמים סוברים, פעמים נוח לו בחברו יותר מרבו].

מבואר בגמרא שלדעת התנאים הסוברים 'אין ברירה' אפילו בדינים דרבנן (כמפורט להלן), אין מועילה התנאה זו אלא בכגון שכבר הוברר הדבר בשעת חלות העירוב דהיינו בכניסת השבת, כגון שכבר באו הנכרים מצד אחד אלא שהוא אינו יודע מהיכן באו ומתנה שיהא עירובו לפי מה שכבר באו, אבל כשלא נחלט באותה שעה – אין אומרים יוברר אחר כך למפרע היכן עירובו (רבי יוחנן אליבא דברייתא דאיו בדעת רבי יהודה).

כיוצא בזה, המניח עירוב לשבתות הרבה ואומר שבכל שבת ושבת יחליט אם ברצונו לערב בו אם לאו; אם רצה מבעוד יום של כל שבת – עירובו עירוב. ואם משחשכה – נחלקו תנאים [בשאלת 'ברירה'] האם עירובו עירוב אם לאו.

והוא הדין באומר לחמשה: הריני מערב על איזה מכם שארצה – אם 'יש ברירה' יכול הוא להחליט בתוך השבת לאיזה מהם מערב.

א. יש מחלקים בדין ברירה בין תולה בדעת עצמו או בדעת אחרים (כדלהלן). ולפי זה כשמתנה הדבר רק באחרים – עירובו עירוב, אבל 'למקום שארצה אלך' – אין מועיל (עפ"י תוס').
 ב. להלכה עירובו עירוב בכל האופנים [שהרי תחומין דרבנן] (עפ"י רמב"ם עירובין ח,ג; או"ח תיג).
 ואפילו אם יודע בעצמו שבין השמשות לא החליט כלום – יכול להחליט בתוך השבת ויוברר הדבר למפרע. ואולם אם מבעוד יום החליט שלא להשתמש בעירוב, אעפ"י שנתרצה בשבת – אין עירובו עירוב. (עפ"י גאון יעקב; שער הציון תיג,ב).

ב. נחלקו תנאים ואמוראים האם יש ברירה, לומר הוברר הדבר למפרע אם הדבר חל וכיצד, אם לא; לתנא קמא דמתניתין יש ברירה (עכ"פ בדין דרבנן, בעירוב תחומין כנ"ל).

וכן היא שיטת רבי יהודה לפי תנא דמתניתין, וכן נקט עולא. ואילו רב נקט בשיטת רבי יהודה כפי ששנה איו שאין ברירה, שכן נשנה בדין הלוקח יין מבין הכותים, שרבי מאיר מתיר לומר מה שאני עתיד להפריש לאחר זמן יהא תרומה ומעשרות, ואוכל מיד על סמך אמירה זו, ורבי יהודה רבי יוסי ורבי שמעון אוסרים – שלשיתם 'אין ברירה'. [אבל עולא שנה את רבי מאיר ורבי יהודה בשיטה אחת מול רבי יוסי ורבי שמעון].

רבא אמר [דלא כרב יוסף]: אף לדעת האוסרים בלוקח יין, יתכן שיש ברירה [וכן סובר רבי שמעון לדעתו. ואף רבי יהודה ורבי יוסי (כן פירש בתו"ח)], וטעמם לאסור להסתמך על הפרשה עתידית הוא מחשש בקיעת הגוד. ולפי הסבר קודם אמרו שטעמם משום שבתרומה צריך שיהיו שירייה ניכרים (שנאמר ראשית). רב יוסף נקט [שלא כסברת רבא] שאין חילוק בין דינים דאורייתא לדרבנן לענין זה, אלא התנאים הסוברים ברירה סוברים כן אף בדאורייתא, והסוברים אין ברירה – אף בדרבנן (וכן נראה דעת רב שהוכיח מהלוקח יין כדתני איו ודלא כמתני, ולא חילק בין דאורייתא לדרבנן. עפ"י ראשונים).

[רב סובר יש ברירה בין בדרבנן בין בדאורייתא. שמואל ורבי יוחנן סוברים בשניהם אין ברירה, ורב אסי מסופק. ורבי אושעיא סובר בדרבנן יש ברירה ובדאורייתא אין (כן הסיקו בגמרא נביצה), וכן דרש מר זוטרא הלכה כמותו (ע' ביצה לו וב"ק ט ובראשונים). יש מפרשים שלראב"י (בנדרים מו.) יש ברירה אף בדאורייתא, ופסקו כמותו רב הונא ורבי אלעזר (שם ע"ב וב"ק נא)].

א. נידון 'ברירה' שייך רק במקום שחלות הדבר מותנה בבירורו, אבל דבר שיכול לחול ללא שיבורר, כגון במכירה ומתנה ונדר – חל אעפ"י שאינו מבורר לדברי הכל (שו"ת הרשב"א ח"ב פב. ונראה שזו כוונת התור"ד [תליתאה] כאן לענין כהן המקריב קרבן 'לשם בעליו' כשאין הבעלים מבוררים. וע"ע עונג יום טוב קסו אודות קידוש שתי הלחם מתוך ארבע, שהואיל ולא אכפת לו אלו לחמים יתקדשו – חל אעפ"י שאין ברירה. וכע"ז בחדושי הגר"ר בנגיס ח"ב ס,ה בבאור התוס' במנחות עח: וע"ש פ. ד"ה הפריש ובצ"ק).

ב. יש אומרים שבמקום שאין צריך בירור למפרע אלא די בבירור שמכאן ולהבא, הכל מודים שיש ברירה [יתכן אפילו באופן שרוצה שיחול מעכשיו] (ע' בקצוה"ח סא סק"ג שהראה בזה מחלוקת הראשונים [ונראה שלסברא זו כיוון הר"י קורקוס (מעש"ש ד, טו) המובאת בסמוך. אך יתכן שזה דוקא בשני דברים נפרדים כגון בעישור שני רימונים או חילול על סלע אחד מתוך כמה, אבל לא בדבר שאינו מבורר מעצם מהותו כגון בעישור יין – כן משמע בתור"ד]. וע"ע שערי ישר ג, כב; חדושי הגר"ר בנגיס ח"ב ס,ה. ולכאורה נראה שלמ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ודאי מועיל גם בדבר שאינו מבורר עתה ויתברר לאחר

- זמן [כסברת קצוה"ח סא סק"ג, אלא שמדבריו נראה שנקט בפשיטות שחל אף למפרע ושותה מיד, וזה צ"ע מנין, שאין ללמוד זאת מהקנאת דשלב"ע].
- ג. אם בזמן חלות הדבר היה מוחלט ומבורר, אעפ"י שעדיין אינו ידוע לאדם העושה – לדברי הכל חל הדבר ואין כאן שאלת 'ברירה', וכפי שנתבאר לעיל בדין המערב על הספק אם כבר בא חכם. ואפילו לא הוברר הדבר בשעת העשייה אלא בשעת חלותו, כגון שבשעה שהניח העירוב עדיין לא בא חכם אלא בבין השמשות (ע' אבני נזר אה"ע שסה, ח).
- ד. כלל גדול הוא שאין שייך לומר 'ברירה' בדבר שהוכר איסורו ואחר כך נתערב אלא בדבר שאיסורו נולד בתערובת (תוס' תמורה ל. ועוד).
- ה. יש מהאמוראים הסוברים לחלק בין תולה בדעת אחרים – שיש ברירה, לתולה בדעת עצמו – שאין ברירה (אביי ורב משרשיא ורבינא גטין כה. וכ"כ התוס' ד"ה לא וד"ה קסבר) בדעת רב אליבא דרבי יהודה, ובדעת רב יוסף אליבא דר"ש. ויש שאין מחלקים בדבר (רבא בגטין. וכ"כ התוס' בדעת רבי יוחנן. וע' תו"ח).
- ויש מחלקים בין דבר המתברר ע"י פעולת האדם – שאין ברירה, לדבר המתברר מאליו כגון בירידת גשמים או מיתה (עפ"י תור"פ בדעת רבי יוסי).
- ו. התוס' (בד"ה דברי) כתבו להוכיח שאפילו רבי מאיר ורבי יהודה (לעולא ולרבה) הסוברים 'ברירה', זהו רק כשמברר דבריו ומתנה כן בפירוש, אבל בלאו הכי אין אומרים 'הוברר הדבר למפרע' [ואפילו בתולה בדעת אחרים. עתוס' (סד"ה לא) בדעת רב אליבא דרבי יהודה], כגון באחים שחלקו נכסי מורישם, אין אומרים הוברר למפרע שמה שהגיע לחלקו היה שלו מעיקרא. ועוד כתבו (בד"ה רבי יוסי) לחלק לדעת רבי יוסי בין מצב שודאי יוברר אחר כך לכאן או לכאן [כגון אם ירדו גשמים אם לאו] – שיש ברירה, ובין מצב שיתכן ולא יבוא הדבר לידי בירור [כגון בלוקח יין, שלא יבוא לידי הפרשה כלל]. ואין הדבר מוסכם (ע' קצוה"ח סא סק"ג).
- ז. לפי הסבר אחד בתוס' (מובא להלן), אף אם נוקטים 'אין ברירה' – חל הדבר באופן לא מבורר, כגון בקריאת שם תרומה שלא בירר מקומה, הריהי מעורבת בתוך הפירות [עכ"פ כשיש שיריים ניכרים]. (וכן י"א בדעת רש"י בחולין יד. ובדעת הריטב"א יבמות כג: – ע' בשיעורי ר' שמואל קדושין נא. וכן י"א בדעת התוס' ב"ב פז: (ע"ש אילת השחר). וע"ע חז"א דמאי טז, ט).
- ח. יש מקום לומר שאפילו לדעת האומרים אין ברירה, זהו רק לענין שנסמוך על הברירה להקל, אבל לחומרא חוששים (עפ"י ר"ן בבאור קושית הגמרא 'אלא מעתה...'). ולפי זה בדין 'שני לוגין' אם עבר והפריש, חלה תרומה לחומרא אף לרבי שמעון.
- ט. להלכה, כמה ראשונים כתבו שיש ברירה אף בדאורייתא (רבנו תם בספר הישר – חדושים שיא ומוכא בראשונים [אבל בתוס' תמורה ל. ובר"ן נדרים מה: הביאו בשם ר"ת שפסק אין ברירה]; תורי"ד. וכן מבואר בתוס' תמורה ל. ובשו"ת הרשב"א ח"ב פב ובר"ן נדרים מה: בשם ר"י. וע' באו"ז הל' ע"ז רי).
- ויש אומרים רק בדרבנן (עפ"י רמב"ם מעשרות רפ"ז תרומות א, כא עירובין ה, ז יו"ט ה, כ; וכן נראית דעת הרי"ף ביצה; שו"ת הרשב"א ח"ב פב ובספרו עבודת הקדש בית נתיבות ה, ר"ן נדרים מה: ועוד. ופירש הר"ן פ"ג דגטין) הטעם מפני שהדבר ספק להלכה, הלכך יש להחמיר בשל תורה ולהקל בדרבנן.
- [ודבר שעיקרו מדאורייתא – ע' רעק"א שכתב הוכיח מסוגית הגמרא שכל ששרשו דאורייתא אין בו ברירה (וכסברת התוס' בד"ה מאן). ואולם הכס"מ (מעש"ש ד, טו) נקט שמעשר בזה"ו אומרים בו 'ברירה'. וע"ע שער המלך עירובין ה, ז (דף יד ע"ג); שו"ת ר"י מסלוצק יד.
- ודבר שיש לו נפקותא דאורייתא, יש אומרים שגם לגבי הלכות דרבנן אין ברירה – ע' שפת אמת שבת פב;; שו"ת ר"י מסלוצק יד עמ' עז.

יש אומרים שבמעשר בהמה שספקו להקל, אף בשל תורה אומרים 'אין ברירה' מפני שהדבר ספק (עפ"י בית שמואל קלא סק"ד בדעת הרמב"ם).
 ויש מי שפסק אין ברירה [אף מדרבנן, וכן אף לקולא בדין תורה] (עפ"י ראב"ן הל' גטין; רש"ל).

ג. מלבד הנפקות הנ"ל לענין עירוב ותרומות ומעשרות, מבוארות בסוגיא נפקותות נוספות בשאלת 'ברירה'; –

שתי נשים שלקחו את קיניהן בעירוב או שנתנו במשותף דמי קיניהן לכהן; אם 'יש ברירה' – איזה שירצה יקריב עולה ואיזה שירצה יקריב חטאת, ואם לאו – צריך לברר הקרבן בשעת לקיחתו (מי הוא בעליו, לפרש"י, או שם הקרבן – לפהתוס').

מפרש"י מבואר שאף אם 'אין ברירה', מועיל שיתנו הנשים מראש שכל מה שיקריב הכהן לשם אחת מהן יהא שלה, כיון שהדבר ביד כהן לפרש הקרבן עשייתו.
 והתוס' חולקים וסוברים שזה בכלל גידון 'ברירה', שתולות הדבר ביד כהן שעל ידו יתברר של מי כל קן. ולדבריהם אין מועיל אלא אם בשעת קניית הקנים היה הדבר מבורר. וכן מועיל אם מראש התנו שאין להן קנין וחלק בקנים עד שיברר הכהן (עפ"י ריטב"א ועוד).
 וברמב"ם (פסוה"מ ח, ה) משמע שמועיל בכל אופן, אף בלא התנאה מפורשת, ואעפ"י שפסק בדאורייתא אין ברירה – יש לפרש שלאחר שהביאו דברי רב חסדא שביד הכהן לפרש, אעפ"י שלא התנו כהתנו דמי (כסף משנה).

חבר שהיה הולך לשוק ליקח ירק של דמאי לעצמו ולעם הארץ ששלחו לכך; אם יש ברירה – אין החבר צריך לעשר על מה שנותן לעם הארץ, כי כשנותנו לעם הארץ מתברר שמתחילה לצרכו לקחו ואין חבר זה מוכרו לו. ואם אין ברירה – צריך לעשר.

פסק הרמב"ם (מעשר י, ח) שפטור מלעשר.

האומר מעשר שיש לי בביתי מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס; אם יש ברירה – מחולל (מעכשיו, כשתעלה. ריטב"א). ואם לאו – לא חילל [אלא אם כן יש לו סלע אחת. וכן כשאומר 'סלע חדשה שתעלה' ויש לו סלע חדשה אחת. (ואין גוזרים אטו יש לו שתיים ושלש. תוס').].

הרמב"ם (מעש"ש ד, טו) פסק שמחולל אעפ"י שפסק בדאורייתא אין ברירה. יש מפרשים שלכשהעלה הסלע הכל מודים שמחולל [והמחלוקת אינה על חלות הפדיון למפרע] (כן נראה לפרש דברי הר"י קורקוס שם, וכדלעיל). ויש אומרים מפני שתרומה בזמן הזה דרבנן (כס"מ וע' גם בכפתור ופרח ה). ובמרכה"מ הקשה ממש"כ הרמב"ם בהל' מעשר רפ"ז.

מקרים נוספים: היו לפניו שני רימונים של טבל, ואמר: אם ירדו גשמים היום – יהא זה תרומה על זה. ואם לאו – יהא זה תרומה על זה; מבואר בגמרא שאם אין צריך שיהיו השיריים ניכרים בשעת הפרשה – מה שעשה עשוי. וכתבו התוס' שתלוי הדבר בדין 'ברירה', שאם אין ברירה – אין בדבריו כלום. ועוד כתבו בשם מהר"י שאפילו אם אין ברירה, ודאי אחד מהם תרומה ומותר הכהן לאכלן.

מי שלקח פירות לו ולחברו ולא ביררם, והפריש תרו"מ ממקום אחר על החלק שלו בכל מקום שהוא, ואחר כך בירר חלקו וחלק חברו; אם נוקטים 'ברירה' – אוכל ואין צריך לעשר, שהוברר שאלו היו פירותיו מלכתחילה והרי תיקנם. ואם אין ברירה – צריך לעשר שוב (כן מבואר לפי גרסת ר"ח בדין 'עם הארץ שאמר לחבר' כפי שפרשו הראשונים).
 פרטי דינים בלוקח יין מבית הכותים ערב שבת עם חשכה – ע"ע ביומא נו.